

Τα παιδιά του πολέμου στα σχολεία μας

Πέτρος Χαραβιτσιδης, Δ/ντής στο 132° Δ.Σ. Αθηνών

Νοέμβριος 2016

Η είσοδος των παιδιών των προσφύγων στα σχολεία τα τελευταία χρόνια μας έφερε αντιμέτωπους με ζητήματα που σχετίζονται καταρχήν με τη γενικότερη εκπαιδευτική πολιτική αλλά και με την παιδαγωγική που εφαρμόζουμε για την υποστήριξη και την ένταξή τους με τον καλύτερα δυνατό τρόπο στο σχολικό πλαίσιο. Οι εκπαιδευτικοί πλέον καθημερινά καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε τις ιδιαίτερα δύσκολες καταστάσεις που σχετίζονται με τις τραυματικές εμπειρίες που βίωσαν και βιώνουν αυτά τα παιδιά και που τις μεταφέρουν στο χώρο του σχολείου.

Επειδή η πρόκληση είναι μεγάλη, είναι σημαντική η αποτύπωση των ιδιαίτερων συνθηκών μέσα στις οποίες συντελείται η εκπαιδευτική πράξη, καθώς και η κατάθεση των εμπειριών και της μεθοδολογίας που χρησιμοποιείται από τους εκπαιδευτικούς μέσα στην τάξη και γενικότερα στο χώρο του σχολείου τους.

Σημαντική θεωρώ την εμπειρία που είχαμε πρόσφατα στο δικό μας σχολείο, το 132° Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, στα πλαίσια της γιορτής της 28^η Οκτωβρίου με τα παιδιά της Πέμπτης τάξης. Κεντρικό σημείο της γιορτής μας αποτέλεσε η συζήτηση για τις καταστροφές που προκαλούν οι πόλεμοι, για την απώλεια σε ανθρώπινες ζωές και βέβαια για τον αγώνα που χρειάζεται για την αποτροπή τους.

Στην ομάδα των μαθητών και μαθητριών που επεξεργαστήκαμε αυτά τα ζητήματα υπήρχαν και παιδιά τα οποία προέρχονται από την Συρία και το Αφγανιστάν. Στη διάρκεια της διαδικασίας για την προετοιμασία της γιορτής και ενώ τα παιδιά τραγουδούσαν ένα τραγούδι με ταυτόχρονη προβολή φωτογραφιών, που παρουσίαζαν τις καταστροφές μετά από πολεμικές συγκρούσεις, ένας μαθητής, πρόσφυγας από την Συρία, ο οποίος ήρθε πρόσφατα στην Ελλάδα, ξέσπασε σε λυγμούς. Η αμηχανία και η αναστάτωση που επικράτησε ήταν μεγάλη. Το γεγονός ότι όλοι οι συμμαθητές και οι συμμαθήτριές του τον πλησίασαν, του συμπαραστάθηκαν και ήταν ιδιαίτερα τρυφεροί και υποστηρικτικοί απέναντί του, ήταν πολύ θετικό. Παρ' όλα αυτά το παιδί χρειάστηκε πολύ χρόνο για να επανέλθει και να νοιώσει καλύτερα.

Μετά το συγκεκριμένο περιστατικό, μας προβληματίσε για άλλη μια φορά ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει το σχολείο ζητήματα που αναδύονται στην παιδαγωγική διαδικασία και σχετίζονται με βιώματα των παιδιών επώδυνα και τραυματικά.

Αναπόφευκτα γεννούνται ερωτήματα όπως:

- Μπορεί το σχολείο να προστατεύσει τα παιδιά από την “έκθεσή” τους στους συνομιλήκους και στους δασκάλους τους, όταν τα περιστατικά που συμβαίνουν είναι τόσο έντονα και επώδυνα;
- Είναι ευεργετικό για τα παιδιά να εκφράζουν τέτοιου είδους συναισθήματα στο χώρο του σχολείου;
- Με ποιο τρόπο το σχολείο μπορεί να παρέμβει και να υποστηρίξει τέτοιου είδους αντιδράσεις και ποια είναι τα όρια;
- Είναι θεμιτό τραυματικές εμπειρίες παιδιών να αποτελούν μέρος της παιδαγωγικής διαδικασίας και να αξιοποιούνται προς όφελος των ίδιων και της ομάδας τους;

Τα ερωτήματα αυτά μας φέρνουν αντιμέτωπους με θεωρητικές αναζητήσεις για την παιδική ηλικία αλλά και με συγκρουόμενες απόψεις ειδικών πάνω σε αυτά τα ζητήματα.

Η παιδαγωγική όμως κρίνεται πάντα στην εφαρμογή της, γι’ αυτό και η έρευνα και η παρατήρηση της εκπαιδευτής πράξης αποτελεί σημαντικό εργαλείο για την αποσαφήνιση παρόμοιων θεμάτων.

Παρατηρώντας λοιπόν την καθημερινότητα του σχολείου και τις αντιδράσεις των παιδιών έχουμε να καταθέσουμε τα εξής συμπεράσματα:

- Τα παιδιά αισθάνονται την ανάγκη να εκφράσουν προσωπικά βιώματα στο χώρο του σχολείου ακόμα και όταν τα βιώματα αυτά είναι τραυματικά και επώδυνα.
- Τα ίδια τα παιδιά γνωρίζουν τα όριά τους και μιλούν για τις δύσκολες εμπειρίες τους στο βαθμό που τα ίδια αντέχουν.
- Το σχολείο μπορεί να διαμορφώνει τις συνθήκες, ώστε να αναπτύσσεται κλίμα εμπιστοσύνης και ασφάλειας. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον η διαδικασία που αφορά στα συγκεκριμένα θέματα διευκολύνεται.
- Εξαιρετικά υποβοηθητικό στην όλη διαδικασία είναι να συνδέεται η εξωτερίκευση μιας τραυματικής εμπειρίας του παιδιού με ένα πλαίσιο αποκατάστασης, ώστε να δημιουργούνται αισιόδοξα συναισθήματα.

Τα οφέλη που αποκομίζουν τα παιδιά είναι σημαντικά, γιατί:

- Εκπαιδεύονται μέσα από τις διαδικασίες αυτές σε αξίες και δεξιότητες, όπως η ενσυναίσθηση, η αλληλεγγύη, η συμπαράσταση στον «άλλο».
- Βιώνουν τις ιδιαίτερες προσωπικές στιγμές των συμμαθητών και συμμαθητριών τους και αναπτύσσουν τη σχέση μεταξύ τους.
- Αγαπούν το σχολείο και συνδέονται περισσότερο μαζί του, γιατί μπορούν με ασφάλεια να εκφράζουν και να μοιράζονται καταστάσεις και συναισθήματα που τα απασχολούν και τα βασανίζουν.
- Όλοι οι μαθητές και οι μαθήτριες ευαισθητοποιούνται κοινωνικά καθώς αποκτούν γνώση και εμπειρία μέσα από πραγματικές καταστάσεις και αληθινά γεγονότα.
- Ιδιαίτερα για τα παιδιά που έχουν βιώσει δύσκολες καταστάσεις, το μοίρασμα της εμπειρίας τους με τους φίλους και τους δασκάλους τους σε ένα ασφαλή χώρο, λειτουργεί απολυτρωτικά. Και επίσης, η υποστήριξη που εισπράττουν τα βοηθά στο να αντιμετωπίσουν περισσότερο αισιόδοξα και με ελπίδα ένα μέλλον άγνωστο και δύσκολο για αυτά.

Οι προβληματισμοί αυτοί έρχονται για ακόμη μια φορά να ενισχύσουν την άποψη, ότι η παρουσία των παιδιών προσφύγων στα σχολεία μας έχει πολλαπλά οφέλη. Πέρα από το κέρδος όλων των παιδιών, προσφύγων/μεταναστών και γηγενών, είναι κέρδος και για εμάς τους εκπαιδευτικούς, γιατί αξιοποιώντας τις προκλήσεις αυτές, αισθανόμαστε ότι γινόμαστε περισσότερο αποτελεσματικοί και καλύτεροι στο έργο που επιτελούμε. Παράλληλα, αναδεικνύεται και πάλι το γεγονός ότι το σχολείο μπορεί να είναι ένα προνομιακό πεδίο αντιμετώπισης σοβαρών κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων.